

Nr 292.

Av herrar Ohlin och Gärde, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen, angående förslag till lag om vissa ändringar i värnpliktslagen den 30 juni 1936 (nr 443) och angående extra materialanskaffning m. m. för försvarsväsendet.

Genom propositionerna nr 232, 233 och 234 har Kungl. Maj:t föreslagit omfattande åtgärder i syfte att, huvudsakligen i vad angår nästa budgetår, förstärka försvarsväsendets materiella och personella beredskap under nuvarande riskfyllda internationella situation.

Vad först beträffar de *materiella* beredskapsåtgärderna synes Kungl. Maj:ts förslag innefatta vad som med hänsyn till föreliggande omständigheter lämpligen kan åstadkommas. Samma omdöme gäller förslaget i prop. 234 rörande vissa fortifikatoriska anordningar i syfte att underlätta arméns försvar av rikets kuster.

Vad därefter angår den *personella* försvarsberedskapen så har denna i fråga om *sjöförsvaret* och *flygvapnet* likaledes tillgodosetts i ändamålsenlig omfattning. I vad som rör *lantförsvaret* och det dit hörande *luftvärnet* ha ävenledes betydelsefulla förbättringar föreslagits, ehuru dessa enligt vårt förmenande icke kunna anses vara fullt tillfredsställande.

Begreppet personalberedskap har en tvåfaldig innebörd. Å ena sidan menar man med personalberedskap den permanenta tillvaron i kasernerna av ett visst antal värnpliktiga jämte tillhörande befäl. Denna personal skall vara sammanförd till och samövad såsom användbara truppförband, vilka utan den tidsutdräkt en *mobiliisering* förutsätter skola vara i stånd att lösa bevaknings- eller stridsuppgifter. Försvarsväsendets förmåga att möta en *överraskande* neutralitetskränkning eller ett kuppärtat angrepp är uppenbarligen avhängig av att dylika truppförband, s. k. beredskapsförband, ständigt finnas tillgängliga, utan den tidsödande och vidlyftiga samt för övrigt även uppseendeväckande apparat, som även en enbart partiell mobilisering innebär. Denna personalberedskap, som vi i fortsättningen kalla "*vaktberedskap*", skulle alltså kunna sägas innebära den beständiga tillvaron av "stående trupper" av viss styrka.

Å andra sidan kan man — om man fattar personalberedskapsbegreppet i rymligare bemärkelse — med personalberedskap mena den grad av stridsberedskap, operationsduglighet och över huvud taget militär användbarhet, som finnes hos truppena omedelbart efter en eventuell mobilisering och som följer av deras tidigare erhållna bättre eller sämre utbildning. Man måste

räkna med att även lantförsvarets huvudkrafter måste vara beredda att *omedelbart* efter en eventuell mobilisering kunna genom strid lösa militära, d. v. s. krigsmässiga försvarsuppgifter. Det är sålunda enligt vår mening icke berättigat att räkna med att nämnda huvudkrafter skulle få tid att efter verkställd mobilisering i nämnvärd utsträckning fullständiga sin ordinära, fredstida utbildning. I den mån denna senare utbildning icke är tillräcklig för att motsvara de krigsmässiga fordringar, vilka efter mobilisering oförtövat kunna uppställa sig, i samma mån måste man anse dessa stridskrafters beredskap otillräcklig. I denna rymliga bemärkelse hänför sig alltså begreppet beredskap till truppförbandens militära *kvalitet* efter verkställd mobilisering.

Vad nu angår det förstnämnda slaget av beredskap, d. v. s. *vaktberedskap*, så har Kungl. Maj:t såvitt vi kunnat finna i proposition nr 232—233 sökt föreslå en beredskapsorganisation, som någorlunda torde motsvara vad de militära myndigheterna avsett med sitt förslag till en dylik organisation. Den är dock — i jämförelse med de militära myndigheternas förslag — behäftad med vissa brister, något som även i propositionen angives och i fortsättningen närmare beröres.

I avseende på *beredskapen i mera rymlig bemärkelse* däremot ha myndigheternas framställningar enligt vårt förmenande icke tillgodosetts i den omfattning, som undertecknade finna vara påkallad. I detta hänseende vilja vi anföra följande. Den värnpliktiga, utbildade personal, som vid en eventuell mobilisering exempelvis under innevarande år är tjänstgöringsskyldig i beväringen, utgöres av årsklasserna 1925—37. Skulle en mobilisering inträffa under 1940 är det i stället årsklasserna 1926—38 och vid en mobilisering 1941 årsklasserna 1927—39. Av nu nämnda årsklasser är vid en mobilisering år 1939 endast den yngsta, vid en mobilisering år 1940 endast de två yngsta och vid en mobilisering under år 1941 endast de tre yngsta utbildade under den längre övningstid, som infördes genom 1936 års värnpliktslag. Alla de övriga, d. v. s. 12, resp. 11, resp. 10 årsklasser, äro utbildade enligt 1925 års värnpliktslag med dess kortare övningstid. Först vid en eventuell mobilisering år 1949 komme alla de tretton utbildade beväringssklasserna att ha undergått den längre utbildning, som beslutades 1936. Först då är alltså den nya härordningen fullt genomförd.

Det nu sagda gäller lantförsvarets huvudtruppslag, infanteriet, men därjämte även trängtrupperna och intendenturtrupperna. Dessa truppslag fingo nämligen genom 1936 års beslut sin övningstid i beväringen under fredstid förlängd från tidigare 140 till 175 dagar. Vid de övriga truppslagen däremot, kavalleriet, artilleriet och ingenjörtrupperna, ändrades år 1936 icke övningstiden i beväringen. Den var förut och är fortfarande 200 dagar. Detsamma gäller de till underbefäl och fackmän vid infanteriet, trängtrupperna och intendenturtrupperna särskilt uttagna värnpliktiga, liksom ock studenter och de med dem i värnpliktshänseende likställda: båda dessa kategorier hade tidi-

gare och bibehölls alltså vid 225, resp. 260 dagars övningstid i beväringen under fredstid.

För huvudmassan av lantförsvarets värnpliktiga gäller alltså att, om det skulle bli nödvändigt att i år eller under något av de närmaste åren för rikets försvar eller för neutralitetens hävdande mobilisera beväringen, *komme den mobiliserade truppen att vara av sämre militär beskaffenhet än som med 1936 års försvarsbeslut avsågs*. Det är för att till en del undanrödja denna olägenhet som vederbörande militära myndigheter hos Kungl. Maj:t gjort framställning om en retroaktiv tillämpning i viss omfattning av den 1936 beslutade förlängningen av övningstiden. Enligt nämnda myndigheters förslag skulle de sju yngsta — således icke samtliga 13 — av de beväringsskolor, som övats enligt 1925 års lag, under det närmaste året inkallas till 30 dagars efterutbildning med en årsklass i sänder och med början i maj 1939.

Emellertid har Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna på denna punkt tillmötesgå dessa framställningar (prop. nr 232, sid. 23). Vi hava dock med tillfredsställelse uppmärksammat, att Kungl. Maj:t under vissa förutsättningar ställt i utsikt ett tillgodoseende av myndigheternas förslag på denna punkt, detta dock endast i vad rör tvenne av de ifrågavarande sju årsklasserna, nämligen klasserna 1936 och 1935. Beträffande årsklassen 1936 har sålunda regeringen, så vitt vi kunnat finna, synbarligen för avsikt att, *därest med hänsyn till krigsberedskapen så prövas nödigt*, inkalla densamma till en s. k. beredskapsövning om 30 dagar våren 1940. Beträffande årsklassen 1935 åter anföres i prop. nr 232, sid. 23 följande: "Därest den utrikespolitiska situationen alltså kommer att vara oroande, kan Kungl. Maj:t emellertid komma att finna anledning att med stöd av §§ 28 och 36 värnpliktslagen föranstalta om att erforderlig personell beredskap är till finnandes under denna tid. Detta bör då i första hand ske på det sätt, att de värnpliktiga vid de beredskapsförband som nu finnas organiserade kvarhållas någon tid efter den hittills förutsatta utryckningstiden samt att därefter värnpliktiga ur någon äldre årsklass, i så fall sannolikt 1935 års klass, inkallas för beredskaps anordnande i en eller annan form, till dess utbildningen av årets nyinryckta värnpliktiga hunnit något så när fullbordas. Kostnaderna för dylika åtgärder torde, i den mån de äro av natur att böra normalt belasta förslagsanslag, få utgå från å riksstaten för innevarande budgetår uppförda dylika anslag och i övrigt få utgå från anslaget till oförutsedda utgifter. Riksdagens bemyndigande härtill torde nu böra inhämtas."

Ehuru dessa båda årsklassers inkallelse sålunda skulle ha till syfte i första hand att tillgodose personalberedskapen i inskränkt mening, d. v. s. vaktberedskapen, är det likväl uppenbart, att en inkallelse av nämnda årsklasser, *därest den verkligen kommer att äga rum*, tillika skulle medföra en kompletterande efterutbildning av dem. Vi utgå ifrån, att de ifrågasatta inkallelserna av nämnda båda årsklasser komma till stånd.

Oss synes det dock vara påkallat, att statsmakterna i något större utsträckning tillmötesgå vederbörande myndigheters nyssnämnda framställningar om retroaktiva inkallelser till kompletterande efterutbildning av vissa av de av beväringens årsklasser, vilka utbildats enligt 1925 års härordning. Till stöd för denna vår åsikt vilja vi anföra följande.

Det har enligt vår mening redan under en längre tid framstått och framstår alltjämt för oss såsom fullt tydligt, att den internationella situationen innesluter betydande risker för politiska konflikter så allvarliga att de snabbt nog kunna leda till krig mellan stormakterna i Europa. Vilka möjligheter vårt land har att undgå att bli indraget i ett europeiskt krig, därom är det ytterst svårt att uttala sig. Det är tillräckligt att konstatera, att vi icke äga rätt att bortse från möjligheten att vi mot vår vilja indrages i ett krig mellan andra makter. Ingen torde heller kunna våga någon förutsägelse om huru långvarigt det latent orostillstånd kan komma att bli, som nu kännetecknar den europeiska situationen. Man gör klokt i att räkna med att detta tillstånd kan komma att fortfara lång tid framåt.

Det är av denna anledning som retroaktiva inkallelser av vissa årsklasser, utbildade enligt 1925 års härordning, synas oss erforderliga i och för en månads övning enligt den militära ledningens förslag. Nu kan det givetvis invändas, att en enda övningsmånad *icke* är av avgörande betydelse för de värnpliktigas utbildningsgrad. Detta må vara riktigt. Här gäller emellertid satsen att det bästa ej får bli en fiende till det goda.

Vid bedömandet av den ifrågasatta extra repetitionsmånadens militära värde bör man vidare beakta, att inkallelsen icke blott avser att bereda de värnpliktiga individuell övning i vapnets bruk och i andra militära färdigheter. Övningen har lika mycket till ändamål att öva de *truppförband*, som bildas av de sålunda inkallade värnpliktiga, och att öva det *befäl*, som sättes att leda dem. Det *icke* aktiva befäl av alla grader (reservstats-, övergångsstats-, reservbefäl, värnpliktigt studentbefäl och annat värnpliktigt underbefäl), som vid en eventuell mobilisering i stor omfattning skall vara de värnpliktigas ledare och föregångsmän, har under de ordinära fredstida utbildningsförhållandena ytterst begränsade tillfällen att få tjänstgöra såsom förbandschefer vid trupp. Deras tjänstevana och rutin såsom truppledare äro emellertid helt beroende av möjligheterna att bereda dem tillfällen till truppföring. Att bereda dem sådant tillfälle är ett av huvudändamålen med de ifrågasatta inkallelserna. I de militära myndigheternas framställningar föreslås, att befäl av nyssnämnda kategorier skall inkallas tillsammans med de värnpliktiga.

Slutligen skulle de av oss föreslagna inkallelserna i högst avsevärd grad förbättra och förstärka den av regeringen föreslagna vaktberedskapen. Det skulle exempelvis kunna bli möjligt att åtminstone delvis fylla den lucka i nämnda beredskap, varom talas i prop. nr 232 sid. 22. Regeringen skulle

ock få möjligheter att utan kvarhållande av inneliggande värnpliktiga möta krav på vaktberedskap även under den på dylik beredskap helt blottställda perioden oktober—februari, ävensom eljest tillfredsställa oförutsedda behov av förstärkningar i den föreslagna vaktheredskapen.

Vi komma nu till frågan, i vilken omfattning kompletterande efterutbildning bör äga rum under nästa budgetår. Myndigheterna ha föreslagit inkallelsen av årsklasserna 1930—36 att äga rum under tiden maj 1939—februari 1940. Vad då först beträffar årsklasserna 1936 och 1935 hänvisa vi till vad vi om dem ovan anfört. Därjämte föreslå vi, att jämväl de tre årsklasserna 1934, 1933 och 1932 under nästa budgetår inkallas. Av huvudsakligen sociala hänsyn anse vi oss icke böra för närvarande påyrka inkallelser i större omfattning än nu är sagt.

I de tre årsklasser (1934, 33, 32), vilka sålunda enligt vårt förslag skulle inkallas, ingår emellertid icke uteslutande värnpliktiga med blott 140 dagars tjänstgöringstid bakom sig. Där ingå även vid infanteriet, träng- och intendenturtrupperna de s. k. underbefäl och fackmän, vilka såväl före som efter 1937 fullgjort 225 dagar, vidare ingå där — vid alla truppslag — studenter och likställda, vilka såväl före som efter 1937 fullgjort 260 dagar; och slutligen ingå där de värnpliktiga vid kavalleriet, artilleriet och ingenjörtrupperna, vilka såväl före som efter 1937 haft 200 dagar. Enligt den av oss i det föregående anförda motiveringen till de föreslagna inkallelserna skulle strängt taget allenast de till infanteriet, träng- och intendenturtrupperna hörande värnpliktiga, d. v. s. de som blott fullgjort 140 dagar, av oss avses att inkallas. Det är ju framför allt dessa som behöva efterutbildning för att närma sig den nivå i utbildningshänseende som 1936 års härordning möjliggör för senare årsklasser. Emellertid lärer en dylik begränsning icke lämpligen böra göras. Detta av följande skäl.

Vad först angår de tre truppslagen infanteri, träng och intendentur är det under alla förhållanden erforderligt att för tillgodoseende av befälsbehovet vid inkallelserna förfoga både över de till underbefäl och fackmän vid dessa truppslag uttagna och över vederbörliga truppslags studenter och likställda. Vad så beträffar de värnpliktiga vid kavalleriet, artilleriet jämte luftvärnsartilleriet och ingenjörtrupperna skulle det visserligen kunna tänkas, att undantaga dem från inkallelsen. Därigenom skulle vid varje årsklass den inkallade kontingenten minskas med några tusen man och kostnaderna också sjunka som följd därav. Å andra sidan har beväpningen och den övriga materielutrustningen vid dessa vapenslag särskilt vid de tekniska truppslagen under de senaste åren i så hög grad förändrats, att övervägande skäl föreligga att på denna grund inbegripa dem i inkallelserna. Vidare skulle därest dessa specialtruppslag undantoges från inkallelsen inkallelserna vid infanteriet icke komma att medföra fullt samma nytta, eftersom möjligheter till samövning mellan inkallade förband av olika truppslag icke skulle komma

att förefinnas. Vad slutligen speciellt angår *luftvärnsartilleriet*, framstår för oss som uppenbar vikten av att här inkallelser komma till stånd, i betraktande av att detta vapen är nyuppsatt (1928). Dessutom gäller om detsamma i särskilt hög grad vad som nyss anfördes rörande förändrad beväpning.

Enligt ovanstående skulle inkallelserna gälla de till *linjetjänst* uttagna värnpliktiga vid armén. Till *ersättningsreserven* uttagna värnpliktiga förutsättas emellertid samtidigt inkallade till den omfattning, som må vara påkallad för att bestrida det till följd av inkallelserna ökade behovet av handräkningspersonal.

Det är en angelägenhet av avgörande betydelse, att *tjänstgöringstiden* under de föreslagna inkallelserna *effektivt utnyttjas*. Vi förutsätta, att i sådant syfte särskilda åtgärder vidtagas. Det lärer sålunda bliva erforderligt att inbeordra det särskilt inkallade — d. v. s. det i regel *icke* aktiva — befälet i så god tid före inryckningen av de värnpliktigas huvudmassa, att denna inryckning med tillhörande inmönstring, organisation och utrustning liksom ock själva utbildningen kan *i förväg* under medverkan just av detta befäl noga planläggas, organiseras och förberedas. I sådant syfte lärer det befäl på reservstat och övergångsstat samt det fast anställda reservbefälet böra åläggas — förutom plikten att utöver ordinär fredstida tjänstgöringsskyldighet fullgöra en månads extra repetitionsövning — att därjämte fullgöra tio dagars befälsövning före och i omedelbar anslutning till de inkallade värnpliktigas extra repetitionsövning. Det till sistnämnda övning inkallade värnpliktiga befälet (exempelvis studenter samt underbefäl och fackmän) bör vidare i enahanda syfte åläggas att inställa sig exempelvis fem dagar före flertalets inryckning.

Enligt chefens för armén approximativa beräkningar skulle *kostnaderna* per årsklass vid här föreslagen inkallelse av äldre årsklasser till 30 dagars tjänstgöring belöpa sig till kronor 3,066,000 (tremiljonersextiosex tusen). Häruti äro inräknade även samtliga övningskostnader för de inkallade. För tre årsklasser skulle kostnaderna alltså belöpa sig till 9,198,000 kronor. Till följd av den av oss föreslagna särskilda tjänstgöringen om 5 dagar för det värnpliktiga befälet och på grund av behovet av handräkningspersonal torde denna summa komma att ökas med omkring 650,000 kronor.

Vi förbise icke de betydande *olägenheter för den enskilde*, som följa av dessa inkallelser. Åtgärder böra vidtagas för att i all möjlig grad upphäva eller begränsa dessa olägenheter. Sålunda böra inkallelserna så planläggas, att de inryckningsskyldiga erhålla tillräckligt lång varsel. Vidare bör i särskilt ömmande fall befrielsen från övningen kunna medgivas i större omfattning än som under den ordinära fredstjänstgöringen plägar ske. Även andra åtgärder i detta syfte böra prövas, exempelvis tillmötesgående i möjligaste mån av inkallades starkt motiverade behov av annan inkallelsetid än den eljest för deras årsklass fastställda.

Under hänvisning till det anförda få vi hemställa,

att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående anförts

dels under budgetåret 1939—40 till extra repetitions- och beredskapsövning om 30 dagar inkalla de hären tilldelade värnpliktiga av årsklasserna (samt av årsgrupperna motsvarande årsklasserna) 1934, 1933 och 1932 jämte härför erforderligt reservbefäl och värnpliktigt befäl

dels att härutöver ålägga nämnda reservbefäl och värnpliktiga befäl skyldighet att i anslutning till och omedelbart före sagda övning tjänstgöra ytterligare tio, resp. fem dagar och

att de höjningar av anslag under vederbörliga titlar, som betingas av vad ovan föreslagits, måtte företagas.

De ändringar i värnpliktslagen, som kunna erfordras vid ett bifall till motionen, torde få utarbetas av vederbörande utskott.

Stockholm den 18 april 1939.

Bertil Ohlin

N. Gärde.
